

FRI-2G.510-1-ESIS1-04

CHALLENGES RELATED TO ADMISSION OF INTERNATIONAL STUDENTS IN BULGARIA: A CASE STUDY FROM BRIE^{29, 30}

Eva Parvanova, PhD

PhD programme in Political Science

Faculty of Business and Management

University of Ruse "Angel Kanchev", Bulgaria

Tel.: +359 8282 888 375

E-mail: eparvanova@uni-ruse.bg

Abstract: *The paper examines the problems related to admission of foreign candidates to Bulgarian universities. The obstacles identified include national legal barriers, post-1989 national foreign policy approaches to bi-lateral relations with African countries, legacy of pre-1989 national security practices on visa delivery approval. All of them demotivate potential candidates. The paper examines in detail a particular case with an excellent candidate from Eritrea who applied for the master program European Studies and Public Administration at Bulgarian-Romanian Interuniversity Europe Center.*

Keywords: Higher Education, BRIE, International Relations

JEL Code: F59

УВОД

Публикацията разглежда проблемите и предизвикателствата, пред които се изправя един кандидат-студент от държава извън Европейския съюз, когато реши да се обучава в магистърска програма в България. В детайли е описан казусът на кандидат от Еритрея, подал документи в магистърската програма *Европеистика и публична администрация* в Българо-румънски интеруниверситетски Европа център (БРИЕ)³¹. БРИЕ е трансгранична академична структура, единствена по рода си на Балканския полуостров - продукт на тристранно сътрудничество между Русенски университет, Икономически университет - Букурещ и три германски университета (Европейски университет Виадрина във Франкфурт-Одер, Технически университет Кемниц и Университет Регенсбург). Създаден през 2002 г. по инициатива на Конференцията на германските ректори (HRK), центърът е обучил над 200 международни студенти от 16 държави. Както ще докаже настоящата публикация, приемът на студенти извън Европейския съюз се оказва изключително сложен процес. Статията представя казус с опит за прием на отличен кандидат от Еритрея, пребиваващ в Судан. Направените изводи синтезират идентифицираните предизвикателства, съпътстващи този процес.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Прием на кандидат-студенти от Африка

²⁹ Докладът е представен на 27.10.2022 г. в секция Европеистика и международни отношения с оригинално заглавие на български език ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПРИЕМА НА ЧУЖДЕСТРАННИ КАНДИДАТ-СТУДЕНТИ В БЪЛГАРИЯ: КАЗУС ОТ БРИЕ.

³⁰ Настоящият доклад е в изпълнение на проект на Факултет "Бизнес и мениджмънт" на тема "Изследване на регионалните потенциали за развитие на социално иновативни екосистеми в условия на дигитална трансформация", финансиран от Фонд "Научни изследвания" на Русенски университет „Ангел Кънчев“.

³¹ Вж. Kornazheva, M. *Bulgarian-Romanian Interuniversity Europe Center. //Higher Education Reform Projects in South-Eastern Europe. HRK Commitment 1999-2006. Bonn, 2007. pp 78 – 86, ISBN: 3-938738-35-9*

През 2014 г. екипът на БРИЕ започна работа по прием на чуждестранни кандидат-студенти от Африка. Началото е поставено с трима студенти от Камерун. Паралелно се работи и по приема на чуждестранни кандидати в бакалавърската програма *Европеистика и глобалистика (на английски език)* към катедра *Европеистика и международни отношения*. През 2014 г. успешно са приети двама магистри и един бакалавър. През следващата година визи получават още двама кандидати за магистърско обучение и четирима за бакалавърската програма.³² През 2016 г. благодарение на активната кампания на БРИЕ, включително работа с посредническата организация за набиране на студенти *Campus Wide*, базирана в Южна Африка, документи за магистърската и бакалавърската програма с обучение на английски език подават общо 55 кандидати от следните държави: Румъния, Грузия, Камерун, Нигерия, Еритрея, Демократична република Конго, Бенин, Габон³³.

Произход на кандидата

Кандидат-студентът от Еритрея **Редие Тесфай Хайлу** отправя запитване за кандидатстване в магистърската програма *Европеистика и публична администрация* през януари 2016 г. След първоначалното запитване той изпраща по имейл следните сканирани документи за кандидатстване, посочени на сайта на Българо-румънския интеруниверситетски Европа център³⁴:

- апликационна форма;
- мотивационно писмо;
- временен сертификат за завършване на висше образование в образователно-квалификационна степен „бакалавър“, специалност **Политически науки и международни отношения**;
- дипломни приложения, съдържащи изучаваните дисциплини и оценките, както и начин на дипломиране;
- сертификат TOEFL на владее на английски език (тестът е положен през ноември 2015 г.);
- автобиография;
- препоръка.

От подадените документи става ясно, че **Редие Тесфай Хайлу** произхожда от неголям град в африканската държава Еритрея. В момента на кандидатстване в БРИЕ обаче той пребивава в столицата на Судан Хартум, където работи и притежава разрешение за пребиваване.

С официално име Държавата Еритрея, тя се намира в Източна Африка в Африканския рог северно от Етиопия и граничи с Червено море на североизток. Страната е бивша италианска колония (от 1889 до 1945 г.), като през 1952 г. става част от съседната Етиопия. След почти 30 години война, Еритрея става независима през май 1993 г. От независимостта си насам страната се управлява от една политическа партия – Народния фронт за демокрация и справедливост, с Исаяс Афеверки като президент на страната. Населението е 5,6 милиона души.

Името „Еритрея“ произлиза от гръцката дума *erythrea*, означаваща „червено“. Това е свързано с известното ръководство за морска навигация *Перипъл на Еритрейското море*³⁵. Името Еритрейско или Червено море се свързва с начина, по който тюркоазеният цвят на водата от време на време се променя до яркочервен заради водораслите [10].

³² От летния семестър на 2015-2016 г. в магистърската програма на БРИЕ се обучават общо 25 студенти – 7 чуждестранни (от Молдова, Украйна и Камерун) и 18 български студенти.

³³ От тях – 21 кандидати за магистърската програма, останалите – за бакалавърската.

³⁴ <http://brie.uni-ruse.bg/en/pages/master-of-european-studies-and-public-administration/application/application-requirements.php>

³⁵ *Перипъл* е жанр в старогръцката литература, който описва морските и крайбрежни пътешествия по море. Въпросният перипъл е изготвен през 1 век пр. н.е. и представлява подробно описание за плавания от Египет до Индия.

Градът Ади-Кей, откъдето произхожда Редие Хайлу, се намира в региона Дебуб (Зоба Дебуб или в превод – „Южна зона“). Името на града се превежда буквално като „Червено село“. Той е административен център на Зоба Дебуб³⁶. Намира се на 110 км. югоизточно от столицата на Еритрея - Асмара, на висина почти 2500 метра над морското равнище. Населението е около 25000 души (за мащабите на страната това е средно голям град). Доминиращият език в Ади-Кей е тигриня. Макар Еритрея да няма официален език, работните езици са тигриня, арабски и английски. Тигриня се говори от планинското население, докато населението от западните и източните равнини говори предимно езика тигре. И двата езика използват модифициран вариант на древната геезка писменост³⁷ [11]. Също като арабския, по произход те са семитски езици. Наименованията на двата езика – тигре и тигриня, съвпадат с имената на съответните етнически групи, които ги говорят. Освен езиците, които макар и различни, са взаимно разбираеми, една от основните разлики между етносите е религията (докато хората *тигре* са преобладаващо мюсюлмани, 90% от *тигриня* са християни. Като цяло, разпределението християни-мюсюлмани в страната е приблизително 50:50).

По-ранните си години на работа кандидатът прекарва в региона Гаш-Барка, където езикът тигре е широко практикуван, и по-късно в Асмара – централната зона, където тигриня са мнозинство. Университетското си образование получава в Колежа по социални науки и изкуства в Ади-Кей.

Процедура по признаване на образователна степен, придобита в чужбина

Един от ключовите документи, които изискват българските посолства за издаване на виза тип D за чуждестранни кандидат-студенти, обучаващи се в редовна форма на обучение, е документ, издаден от Министерство на образованието, който удостоверява правото на кандидата да се обучава в бакалавърска/магистърска програма в България. Това удостоверение се издава от Дирекция „Висше образование“ към Министерството на основание на чл.19, т. 2 от Наредбата за условията и реда за издаване на визи и за определяне на визовия режим [5], както и на чл. 15а, ал. 1 от Наредбата за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България [3]. Издаването на този документ се базира на комплект документи, изпратени от университета. Един от тях е сертификат за признаване на образователна степен, придобита в чужбина. Към момента на кандидатстване на Редие, съгласно Наредбата за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България [3], признаването на висше образование в образователно-квалификационни степени "бакалавър" и "магистър" и на образователна и научна степен "доктор", придобити в чуждестранни висши училища и научни организации с цел достъп до по-нататъшно обучение в системата на висшето образование, този сертификат може да бъде издаден **от два възможни органа** – от министъра на образованието и науката чрез Националния център за информация и документация (НАЦИД) или от комисия по признаване на Русенски университет. В случая беше взето решение процедурата по признаване да се организира от университетска комисия, каквато е практиката в университета.

Според член 8 от **Наредбата за държавните изисквания за признаване на придобито висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни**

³⁶ Еритрея е разделена административно на 6 региона, наречени "зоби", и на подрегиони (общини), наречени "подзоби". Размерът на регионите се определя от хидроложкия им капацитет – по този начин правителството по-лесно контролира стопанствата и земеделието като цяло, а от друга страна премахва предпоставките за размирици между кланове и племена.

³⁷ Днес *геез* е мъртъв език, който се използва в богослужението на Етиопската православна църква, Еритрейската православна църква и юдаистката общност *бета израел*. Правителството на Еритрея използва геезката писменост за издаване на документи на тигриня, тъй като езикът няма собствена писмена система

висши училища [4], кандидатът представи на вниманието на комисията следните документи:

- попълнено заявление за признаване;
- диплома за завършена образователна степен, както и приложенията към нея (в случая на кандидата, вместо диплома той представя **временен сертификат за завършено висше образование**, както и приложенията с оценките по семестри). Всички документи, удостоверяващи завършената образователна степен, бяха изпратени с легализация от Еритрея;
- медицинско свидетелство;
- копие от документ за самоличност – международен паспорт.

На кандидата беше обяснено, че за да му бъде призната бакалавърската степен, е необходимо да се снабди и с **медицинско свидетелство**. Поради това, че в момента на подаване на документи той пребивава в Судан, му предложихме свидетелството да бъде издадено там, като за целта на кандидата бъдат направени съответните медицински прегледи. Редие посети медицински център в Хартум, където американското, британското, шведското и нидерландското посолство имат практика да изпращат своите клиенти. Издаването на самото свидетелство стана бързо, но суданското външно министерство отказа да легализира документа, като изиска допълнителен документ от Русенски университет или БРИЕ като доказателство, че кандидатства за обучение в България. След като издаваме такъв документ, министерството на Судан легализира документа.

Междувременно, за да не губим време, предложих на кандидата освен с изброените документи, да се опита да се снабди и със **свидетелство за съдимост от родната Еритрея**, като освен това го даде за легализация. Този документ ще му е необходим на по-късен етап, когато се стигне до кандидатстване за студентска виза. Практиката с приема на чужденци показва, че издаването на този документ отнема известно време. При Редие обаче тази процедура се оказа сравнително бърза и той успя да си осигури въпросния документ чрез посолството на Еритрея в Судан. Той беше издаден на английски, така че поставянето на печат (легализация) се оказа сравнително лесно.

На 25.04.2016 г. Редие е изпратил оригиналните документи чрез куриерска фирма DHL до адреса на БРИЕ в Русе. На 3 май получаваме документите, а процедурата по признаване е стартирана.

Съгласно чл. 8, ал. 3 от Наредбата за държавните изисквания за признаване на придобито висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища [4], временният сертификат и приложенията с оценките трябва да са преминали процедура по общия ред за легализациите, преводите и заверките³⁸. Правилникът за легализациите, преводите и заверките [8] изисква след заверката от Еритрея сертификата за дипломиране и приложенията да бъдат преведени на български език от заклет преводач и заверени в България. Тъй като в България липсва посолство на Еритрея, се налага документите да преминат легализация в посолство на Еритрея в трета страна, което е акредитирано за България. С цел да се ускори издаването на документ от Министерство на образованието, университетската комисия се съгласява да заседава преди цялостната легализация на документите по общия ред – т.е. единствено на база заверките от Еритрея и Судан.

³⁸ Документите, които са на чужд език, се легализират и заверяват в съответствие с разпоредбите на международните договори на Република България с държавата, в която са издадени, а при липса на такива разпоредби - по общия ред за легализациите и заверките на документи и други книжа. Документите се превеждат на български език от заклет преводач, чийто подпис се заверява от Министерството на външните работи. Тъй като за Еритрея липсват специални разпоредби, които да освобождават документите от общия ред за легализациите и заверките, е необходимо да се премине по него.

Съгласно чл. 10 от Наредбата беше извършена **проверка на статута на висшето училище** и на автентичността на представените документи. Установи се, че в документите не се съдържат основания за отказ за признаване съгласно чл. 7а от Наредбата.

Необходимо е да се направи уточнението, че след дипломирането си в една от бакалавърските програми в коледжите, завършили в Еритрея получават т. нар. „временна диплома“ или „сертификат за дипломиране“. Окончателната диплома се издава едва след завършване на задължителната Национална служба. За целите на продължаване на образованието в следващо образователно равнище обаче, временната диплома има същата стойност като официалната. Към момента на кандидатстване на Редие Хайлу, 7-те висши училища в Еритрея са издавали само временни дипломи и очакват издаването и принтирането на официалните дипломи. Официални дипломи започват да се издават едва в началото на 2017 г. [13].

След направената проверка беше установено също така, че Колежът за социални науки и изкуства Ади Кей е **държавно висше училище**, създадено през 2006 г. Акредитиран е от Националната комисия за висше образование (NCHE) [13].

Той обаче използва кредитна система, различна от Европейската система за трансфер на кредити (ECTS), която се използва в Европейския съюз. Бакалавърските програми с номинална продължителност от 4 години обикновено имат учебно натоварване между 130 и 150 кредитни часа. Те се предлагат в различни програми и завършват с *Bachelor of Arts* или *Bachelor of Science* – в зависимост от програмата [16]. Кредитните часове на Редие Хайлу според сертификата са 142.

Поради невъзможност да се извърши директно признаване на образователната степен на база на кредитните часове, придобити от кандидата по време на обучението му в Еритрея, тъй като липсва съответствие в българската образователна система, практиката в Русенски университет в такива случаи е от кандидата да се изиска **учебна програма (curriculum)**, в която учебното натоварване се отразява в учебни часове, вместо в ECTS кредити. Това позволява да се направи паралел между нормативното учебно натоварване в България и в Еритрея. Затова наред с медицинското свидетелство, към 19 април 2016 г. Редие се е снабдил и с учебна програма от колежа. Според нея учебното натоварване по време на обучението на кандидата в бакалавърската програма е било 2238 часа. Това натоварване напълно съответства на регламентираното за редовна форма на обучение в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ в България според **Наредбата за държавните изисквания за придобиване на ОКС „бакалавър“, „магистър“ и „специалист“ от 2003 г.** Чл. 6, ал. 1 от Наредбата гласи: *Минималният срок за обучение в редовна форма по учебен план е 4 години с общ хорариум не по-малък от 2200 часа и не по-голям от 3000 часа, а за специалностите от професионално направление "Изобразително изкуство" - не по-голям от 4200 часа* [4].

Така в съответствие с държавните изисквания за придобиване на ОКС „бакалавър“, както и съгласно Наредбата за държавните изисквания за признаване на придобито висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища, на Редие Хайлу беше призната **ОКС бакалавър, специалност Политически науки и международни отношения**. Това решение на комисията позволява кандидатът за бъде приет за обучение в магистърската програма *Европеистика и публична администрация*, като беше издаден съответния **сертификат**, който да бъде представен пред българското посолство с цел издаване на виза.

Макар процедурата по признаване да е формално извършена, за да изпратим целия комплект документи до Министерство на образованието, е необходимо да сме приключили с легализирането и превеждането на български език на документите по общия ред. По-долу в публикацията е описана процедурата по легализация и превод, през която документите му преминават. Едва на **01.11.2016 г. изпращаме комплект документи до българското Министерство на образованието**, за да издадат удостоверение, което ще му даде право да

се запише за студент в магистърска програма в България³⁹. Тези документи включват: легализираната му диплома и дипломни приложения с оценките (в случая на Редие вместо диплома изпращаме временен сертификат за дипломиране), медицинско свидетелство, копие на документ за самоличност, придружаващо писмо от Русенски университет).

Обяснявам му, че удостоверението обикновено пристига в рамките на седмица или две след изпращането на документите от Русенски университет, като в момента, в който пристигне, трябва да има готовност да преведе сумата от 500 евро за семестриална такса за първия семестър от обучението си, както изисква удостоверението. Към тях трябва да се добавят и 90 евро за застраховка в България⁴⁰.

Заедно с документите на Редие, на 1 ноември изпращаме и документите на още 13 кандидати за бакалавърската и магистърската програма. На 11 ноември получаваме обратна връзка от Министерство на образованието – за 12 от общо 14 кандидат-студенти Министерството е изпратило удостоверение, а на двама от тях – включително за Редие - получаваме писма с отказ. Аргументът на Министерството за отказа и в двата случая е, че документът, удостоверяващ завършена от кандидата образователна степен, не е диплома. Така се налага от университета да изпратим **второ разяснително писмо**, с което поясняваме, че документът, който Редие е представил, има ранг на диплома и реално му дава право да продължи образованието си в магистърска степен в неговата държава.

Случаят на втората кандидат-студентка, която е подала документи за бакалавърската програма – **Джамилату Усману от Камерун**, е малко по-различен. Тук става дума за известна неточност на превода, направен от агенцията, на която сме поверили документите. Джамилату е представила френскоезична диплома, наречена ***Baccalaureat de l'Enseignement Secondaire***. В нашето писмо поясняваме, че тъй като Камерун е бивша френска колония, дипломата на кандидатката носи наименование, което е напълно идентично с наименованието на дипломите за средно образование, издавани във Франция. В случая преводачката е превела документа като „Зрелостни изпити за средно образование“, което за Министерство на образованието не представлява „диплома“.

След като изпращаме пояснителните писма, Министерството ни изпраща така необходимите удостоверения на 12.12.2016 г. След получаване на удостоверението, на кандидата бяха дадени следващи указания за задействане на процедурата по издаване на виза D за дългосрочно пребиваване с цел двугодишно обучение в магистърска програма в България.

Подготовка на документи за издаване на виза D за дългосрочно пребиваване

Чл. 9а от **Закона за чужденците в Република България** [1] дава яснота относно видовете визи, издавани за България:

- Виза тип А (за летищен транзит)
- Виза тип С (за краткосрочно пребиваване с цел транзитно преминаване или планирано пребиваване)
- Виза тип D (за дългосрочно пребиваване)

³⁹ Съгласно Раздел V от Наредбата за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България, преди да започнат обучение в бакалавърска и магистърска програма, чуждестранните студенти трябва да преминат 9-месечен курс на езикова подготовка по български език. Това се спомената и в удостоверението, което издава Министерството на образованието. Магистърската програма в БРИЕ обаче предлага обучение на английски език, на който се е обучавал и кандидатът като студент в бакалавърската си програма в Еритрея. Ето защо удостоверението от МОН му позволява да се запише директно в програмата, без да е нужно да преминат езикова подготовка.

⁴⁰ В БРИЕ създадохме практиката застраховката на чуждестранни кандидати, която се изисква от българските посолства, да правим в българска компания, за да сме сигурни, че застраховката ще отговаря на българските законови изисквания за застраховка на чуждестранни граждани.

Визите тип D, от своя страна, са различни по вид в зависимост от целта на престоя – затова и при документите, които се изискват, има известни разлики в зависимост от това дали целта на престоя е работа или обучение. Документите, изисквани от българските посолства за издаване на **виза D** за обучение във висше учебно заведение, са следните⁴¹:

1. Попълнен формуляр за кандидатстване
2. Две идентични снимки в стандартен паспортен формат
3. Настоящ валиден паспорт с поне една празна страница в него (за визата). Паспортът трябва да е валиден за целия период на престой в страната.
4. Доказателство за достатъчни финансови средства за издръжка по време на престоя в България. Това трябва да се докаже с банково извлечение⁴².
5. Доказателство за частна медицинска застраховка от българска застрахователна компания, която за покрива здравни грижи, хоспитализация и репатриране.
6. Доказателство за осигурено настаняване в България (в случаите на обучаващи се – заповед за настаняване в общежитие или договор на наем).
7. Проверка на криминално минало (свидетелство за съдимост)
8. Вносна бележка за платена такса за първия семестър от обучението на кандидата
9. Документ, издаден от българското Министерство на образованието, удостоверяващ правото на кандидата да се обучава във висши учебни заведения в България
10. Документ, удостоверяващ, че студентът е приет за обучение в конкретния университет
11. Платена такса за издаване на виза

За да бъдат валидни на територията на България обаче, както и за българските посолства, се изисква и сертифициран превод на всички документи, които не са на български език.

Проблематичен става отговорът на въпроса **в кое посолство кандидатът следва да подаде документи за издаване на виза** – предвид факта, че макар да е гражданин на Еритрея, в момента на кандидатстване пребивава в Судан.

Като първа стъпка извършихме проверка на сайта на МВнР дали в Судан има българско посолство. Освен страницата на МВнР, проверихме и други сайтове, където открихме разнородна информация.

Тъй като все пак в един от тези сайтове намерих адрес на българско посолство, го изпратих на кандидата с молба да провери на място. След неговата проверка, както и след консултация с швейцарското посолство в близост до посочения адрес, се потвърди първоначалното ни предположение, че такова посолство е функционирало в близкото минало, но към дадения момент мисията е закрыта. Така че в Судан не се намира посолство или консулство на България. Предложих да опитаме да кандидатства в **българското посолство в Етиопия**, което е най-близкото до родната му Еритрея. След като той се свърза с посолството, от там го насочиха към **българското посолство в Кайро, Египет**.

Превод и легализация на документите на кандидат-студента

Междувременно на 09.06.2016 г. **спонсорът на Редие, който се оказва пребиваващ в Норвегия**, превежда необходимата сума на преводаческа агенция в България за превод и

⁴¹ Според Наредбата за условията и реда за издаване на визи и за определяне на визовия режим

⁴² В Наредбата не се съдържат указания относно точният размер на средствата. Указанията са, че трябва да са достатъчни за издръжка на кандидата по време на престоя му, вкл. да покриват разходи като семестриални такси, средства за квартира и т.н. Посолствата също не дават изрични указания по този въпрос.

легализация на документите му. Агенцията изпраща документите в българското Министерство на външните работи, където подпечатват единствено медицинското свидетелство. Всъщност свидетелството мина първо през посолството на Судан в България, след което Министерството поставя заверка. Останалите документи се връщат без поставена заверка - с аргумента, че без заверка от посолство на Еритрея в България, нашето МВНР не може да постави печат. За съжаление такова посолство в България липсва. Както вече беше отбелязано, единственият вариант е документите да бъдат легализирани в посолство на Еритрея в трета държава, което е акредитирано за България⁴³.

Така **липсата на дипломатически отношения между България и Еритрея се оказва още една сериозна пречка** за приемането му като студент в България. Започваме проучване, в кои държави по света има посолства на Еритрея, акредитирани за България. Такива са посолствата на Еритрея в Москва, Русия и в Берлин, Германия⁴⁴.

Междувременно докторантка на Русенски университет по политически науки към катедра *Европеистика и международни отношения и сигурност*⁴⁵, която е служител към Дипломатическия институт на българското Министерство на външните работи, ще бъде командирована в българското посолство в Москва. Запознавам я със случая, като я питам дали би се ангажирала по време на командировката си да занесе документите на Редие до посолството на Еритрея. Тя се заинтригува от сложния казус и приема да съдейства. Нейната командировка започва на 10 юли. Изпращам това предложение на Редие.

След като разбира, че документите му трябва да пътуват до Москва, той ми пише, че е размислил и ни моли да прекратим процедурата по приема, както и да му изпратим обратно всички документи в Судан. След като се опитвам да го убедя все пак да не се отказваме на този етап, след като доста голяма част от работата е свършена, на 5 юли ми пише да продължим. Разбирам, че основното му опасение е, че закъснението с обработката на документите има опасност да доведе до изоставане от учебния процес. Ето защо внимателно му обяснявам, че приемът на чуждестранни студенти е бавен и сложен, така че в БРИЕ за такива случаи за тях се изготвят индивидуални учебни планове.

Докторантката пристига в Москва след броени дни – ето защо моля Редие по най-бързия възможен начин **да опита да осъществи контакт с посолството на Еритрея** – най-добре по телефона, като обясни, че трето лице ще занесе документите на място. На 6 юли Редие е разговарял с посолството. Изпраща ми техния телефонен номер, за да го изпратя на докторантката. Освен това казва, че има още един документ, който трябва да се изпрати в посолството заедно с документите му за легализация – апликационна форма. Изискват се и още някои документи, които да бъдат изпратени на посолството по мейла – копие от паспорта му, както и разписките от платени такси за свидетелството за съдимост и другите документи, които е подготвил в Судан. Всичко това Редие изпраща на посолството по мейл.

На 04.08.2016 г. докторантката ми пише, че е оставила документите в посолството, тъй като консултът в момента отсъства поради отпуск. Освен това от нея са изискали още един допълнителен документ от името на БРИЕ, че кандидатът е приет за студент. Оформяме и изпращаме и този документ.

Консултът ще се върне едва на 25 август. Тъй като командировката на докторантката към тази дата ще е приключила и тя ще се е върнала в България, тя се договаря с неин колега, който в момента също е в посолството ни в Москва, но ще пътува до България на по-късен етап, да прибере документите от еритрейското посолство, когато са готови, и да ги донесе лично в България. Приемаме този вариант за по-добър, за да не поемаме риска да

⁴³ Според **Чл. 12 от Правилника за легализациите, заверките и преводите:** *Легализации на документи и други книжа, произхождащи от страна, с която Република България няма дипломатически отношения, се извършват от дипломатическите или консулските представителства на Република България в трета страна, където има представителство, и на страната, от която произхожда документът.*

⁴⁴ <https://embassies.org/en/eritrea-embassy-in-bulgaria>

⁴⁵ Така се преименува катедра Европеистика и международни отношения след акредитирането на професионално направление 9.1.Национална сигурност и създаването на бакалавърска програма в това направление.

разчитаме на куриерските служби. Въпросният колега на докторантката получава и допълнителна задача – след като прибере документите, да ги завери и в българското посолство. Засега – без превод. Преводаческите услуги там са доста по-скъпи, така че докторантката ме съветва нашето посолство само да завери документите с печат, а превода на български да направим в България във Външно министерство. За този превод не би трябвало да срещнем пречка, след като вече ще разполагаме с българските печати от мисията ни в Москва.

Казвам на Редие да се обади отново в посолството на Еритрея на 25.08, когато се очаква да се завърне консултът, като за пореден път му се извинявам за усложненията по приема. Правим още едно уточнение на консула – тъй като секретарката е отказала да приеме таксата за легализацията от докторантката предварително, тя е уговорила с българския консул да му остави сумата лично.

На 25.08. Редие звъни в посолството. Вдига му секретарката, която говори руски и доста лош английски. Някак успява да му обясни на английски, че е сама в офиса, а консултът още не се е върнал. Освен това, доколкото Редие успява да разбере от нея, поради някаква причина се е наложило документите му да пътуват до посолството на Еритрея в Германия (това е другото посолство на Еритрея, акредитирано за България). Както докторантката, така и аз оставаме учудени от този факт. Предлагам на Редие все пак за се обади отново в посолството на следващия ден и да говори лично с консула, тъй като той би му дал най-надеждната информация.

На следващия ден Редие отново звъни в Москва. Отново вдига секретарката и обяснява, че документите са предадени на консула и той работи по случая. Предлагам на Редие да оставим нещата така до края на настоящата седмица или до началото на следващата. Ако дотогава нямаме резултат, докторантката ме уверява, че българският консул ще се заеме лично със случая.

Към 2 септември все още нямаме новини от посолството, но докторантката вече се е прибрала в България. Пише ми обаче, че е уговорила с колегата си от българското посолство да провери дали документите са готови и евентуално да ги прибере в България. Молим Редие да проведе още един разговор с посолството, за да разбере дали документите са готови, тъй като колегата на докторантката пътува обратно за България на следващия ден. В последния момент обаче въпросният колега отказва да се ангажира, тъй като явно всички служители в българското посолство са доста ангажирани. Българският консул обаче все пак поема ангажимент да прибере документите и в краен случай да ги изпрати до България по куриер. Тя също така се ангажира да говори с Външно министерство в България дали има нужда върху документите да се поставят печати и в нашето посолство, преди да бъдат изпратени до Министерството. На 8 септември българският консул е взела документите от еритрейското посолство, като казва, че е ангажирала някой от българския състав да донесе лично документите в България, така че в крайна сметка **на 16.09 документите на Редие пристигат успешно в България.**

Докторантката отново се заема с тях в София, за да ги даде за превод и легализация в някоя агенция. Оказва се, че еритрейският консул не е таксувал своите заверки. Заверки на документите обаче са направени след това и в българското посолство в Москва.

Към 6 октомври все още нямаме отговор от Министерството. Докторантката ми обяснява, че в момента работят с половин капацитет, тъй като по-голямата част от служителите са изпратени в български посолства и консулства в чужбина. Затова нещата малко се бавят.

Междувременно Редие разглежда изискванията за документи за кандидатстване за виза D и има въпроси към мен относно **два документа за спонсорство**, които се изискват. За съжаление не мога да му дам конкретен отговор, тъй като това са документи, които се

подготвят от самите кандидат-студенти. Ето защо го свързвам с двама от студентите ни от Камерун – Сама Базил и Дерик Имбиа, които вече са минали по този път⁴⁶

Междувременно останалите му документите са пристигнали от МВнР, а в България отдавна сме извършили процедурата по признаване на бакалавърската му степен.

След като заплатих семестриалната му такса и застраховката, му изпратих документите за кандидатстване за виза по куриер, както следва:

- Легализирано свидетелство за съдимост (с печати от посолството на Еритрея в Москва, от българското посолство в Москва, от Министерство на външните работи на България, с превод на български);
- Бележка от платена семестриална такса за обучение
- Застрахователна полица;
- Удостоверение от Министерство на образованието в България
- Заповед за настаняване в студентските общежития, която също сме подготвили в БРИЕ.

Към тези документи за всеки случай добавям и удостоверение от БРИЕ до **посолството на Египет в Судан**, тъй като към този момент идеята ни е Редие да кандидатства за виза в българското посолство в Кайро. Поради това ще му трябва и входна виза за Египет, издадена от тяхното посолство в Хартум, Судан.

След запитването, което Редие отправя към Египетското посолство, му е изпратен стандартният списък с изисквани документи за издаване на виза. От египетското посолство обаче, което е и от най-заетите в столицата Хартум, са му обяснили, че издаването на входна виза за Египет може да отнеме до един месец. Така пак се връщаме на **опцията за Етиопия**, тъй като от етиопското посолство в Хартум са дали по-краткия срок от 10 дни. Поради резервите на Редие към Етиопия, породени от враждебните отношения с родната му Еритрея, предлагам като трета опция да опитаме в **посолството в Нигерия**, където вече имаме установено сътрудничество и 9 приети студенти от Камерун. Предлагам му първо да обсъдим тази опция с консула в Абуджа, Нигерия, като с него разговаря директорът на БРИЕ доц. д-р Мими Корнажева. Тъй като този разговор с Редие се води на 21.12.2016 г. – в навечерието на коледно-новогодишните празници, предлагам на Редие да проведем телефонния разговор с консула след празниците.

Междувременно на същия ден – 21.12.2016 г. – Редие решава да посети нигерийското посолство в Судан, където отправя запитване какви документи ще са му нужни, за да му бъде издадена входна виза за Нигерия. Обясняват му, че на първо място ще трябва да си осигури домакин (host person) в Нигерия, който да е или нигериец, или законно пребиваващ чужденец. В посолството трябва да се представят имената, адреса, копие на паспорта, телефонен номер и банкова сметка на домакина. От посолството го уверяват, че след като всичко това бъде представено, визата му за Нигерия ще бъде издадена без проблем в рамките на една седмица. Допълнително се изисква и потвърдително писмо от посолството на Еритрея в Судан, което Редие може да осигури при положение, че му изпратят удостоверение от БРИЕ, адресирано до посолството на Еритрея. Подготвям и такъв документ.

След коледно-новогодишните празници директорът на БРИЕ е провела разговора, а консултът се съгласява да приеме Редие. От страна на БРИЕ изисква само един по-подробен мейл, в който да разясним казуса. Изпращаме мейла.

На 12.12.2016 г. в Русенски университет е пристигнало **удостоверението от Министерство на образованието**. На 12.01.2017 г. изпращаме целият комплект документи за кандидатстване за входна виза за Нигерия, като в комплекта съм включила за всеки случай и две допълнителни писма от БРИЕ – до посолството на Египет и до посолството на Южна

⁴⁶ По документите за спонсорство има доста неясноти – например, нито едно от българските посолства не уточнява какъв е размерът на сумата, която трябва да съдържа банковото извлечение. Наредбата за условията и реда за издаване на визи също не посочва конкретна сума, затова предпочитаме да изясни това със студентите, които вече са приети.

Африка в Судан – в случай, че вземем решение да кандидатства в едно от българските посолства в съответните държави⁴⁷.

Наред с визата за Нигерия, на Редие му се налага да си поднови разрешителното за пребиваване в Судан. То му е необходимо, за да **кандидатства за изходна виза от Судан** – такава се изисква, за да може да напусне страната. За целта той прави няколко посещения и до миграционните власти в Судан. Минал е през серия процедури по легализация на документи, снемане на пръстови отпечатащи, кръвни тестове и т.н. На 31.01.2016 г. ми пише, че е приключил с всичко това. Към 10.02.2017 г. изходната му виза за Нигерия е готова. На следващия ден очаква и **банковото извлечение**, което ще докаже финансовата му осигуреност пред българското посолство в Нигерия.

Макар да сме наясно с документите, които се изискват от посолството в Нигерия, за всеки случай Редие отправя запитване към посолството. На 15.02.2017 г. от там му отговарят с мейл, в който прикачват списък с необходимите документи. Тъй като все още не му е ясно какво представлява **документът за спонсорство** и какви трябва да са заверките на него (според мейла от посолството, декларацията за спонсорство трябва да е „*заверена от нотариус и легализирана от Министерство на външните работи на Нигерия или друга държава*“), Редие изпраща повторно запитване на посолството с молба за разяснение. Получава празен мейл, който не съдържа отговор. Обяснявам му, че студентите от Камерун обикновено осигуряват този документ единствено с нотариална заверка в Камерун, и това винаги е било достатъчно за издаване на виза.

В случаите, когато банковата сметка с извлечението не е на самия кандидат-студент, а на спонсор, документите за спонсорство са два – освен самото **банково извлечение** се изисква и придружаващ документ – **декларация за спонсорство**, с която спонсорът декларира, че се съгласява да поеме издръжката на кандидата по време на престоя му в България. Такива документи подготвя и спонсорът на Редие от Норвегия. Тъй като на този етап двата документа вече са подготвени и при това са на английски език, който е официален в Нигерия, не се ангажираме повече с този въпрос⁴⁸.

На 22.12.2016 г. съм му писала с идея кой може да му бъде **домакин в Нигерия**. В БРИЕ поддържа **кореспонденция с посредник** – Сами Нкем, който ни е изпратил кандидатурите на петима кандидат-студенти от Нигерия и Камерун. Пиша на Сами с молба да съдейства и някой от кандидатите от Нигерия да поеме формалната функция на домакин на Редие. Сами се съгласява и не след дълго ми обяснява, че родителите на един от нигерийските кандидати за бакалавърската програма - Джими Еванс, са се съгласили (самият Джими няма как да стане домакин, тъй като е непълнолетен).

Известно време аз и Редие водим кореспонденция със Сами за доуточняване на детайлите и документите, които трябва да се подготвят от домакина. Внезапно обаче кореспонденцията със Сами секва и той спира да отговаря както на мен, така и на Редие. В тази ситуация се обръщам към един от камерунските ни студенти, който е втори курс в БРИЕ. Те вече са се сблъскали с тази ситуация, когато са кандидатствали за виза в Нигерия, така че предположението ми е, че нашият студент Сама Базил познава някого в Нигерия, който може да съдейства. Оказва се, че въпросният човек, който е бил домакин на Базил, е камерунец със статут на законно пребиваващ в Нигерия. Сама Базил се съгласява да разговаря с него. Казвам на Редие да се свърже с Базил и да уточнят детайлите по-бързо в социалните мрежи. Тази комуникация обаче също не потръгва – оказва се, че потенциалният домакин често пътува и се налага да го изчакаме да се прибере в Нигерия. Междувременно Редие е провел разговор с друг служител от посолството на Нигерия в Судан. Той му е обяснил, че вместо да търси домакин, може да си направи **резервация в хотел**. Поради затруднената комуникация с потенциалните домакини, решаваме Редие да си направи резервацията и да я представи като доказателство за осигурено жилище. Свързваме се отново

⁴⁷ Преди да изпратя документите, кандидатът ме е информирал, че възнамерява да пътува за една седмица до Южна Африка. Така се появява и тази възможност.

⁴⁸ Английският е официален език в Нигерия, което позволява документ на английски да бъде заверен от нотариус в страната. Това потвърждава неговата автентичност пред посолството.

със Сама Базил – този път с молба да ни посочи най-близкия до българското посолство хотел в Абуджа.

На 21.02.2017 г. **Редие пристига в Абуджа, Нигерия**, като веднага на следващия ден си подава документите в българското посолство. Изискват му по едно копие от всички документи. Прави му впечатление, че **служителят от посолството му връща декларацията за спонсорство**, като му казва, че такъв не е необходим и че засега може да го задържи в себе си. Казват му още да очаква след около месец тяхно обаждане с информацията дали е одобрен за виза.

Редие решава да остане в Нигерия, докато чака резултата – нигерийската му виза позволява това. Предлага по време на остатъка от престоя му в Абуджа да комуникираме през Фейсбук, тъй като мейлът му явно не винаги се отваря поради различната географска локация. Кореспонденцията ни продължава през Фейсбук страницата на БРИЕ.

На 23.02.2017 г. – ден след като си е подал документите за виза и са отказали да му вземат документа за спонсорство, получавам следното съобщение от Редие:

„Днес отново посетих посолството, за да им оставя нигерийския си телефонен номер. Наред с това, попитах консула каква е причината да не ми приеме декларацията за спонсорство заедно с другите документи. Отговорът му беше по-скоро пренебрежителен, отколкото изчерпателен. Каза ми нещо като „документите ти вече са в България“ и припряно каза „довиждаме“. Просто не мога да се отърва от съмнението как властите в България ще успеят да обработят кандидатурата ми без официален документ, прикачен към банковото извлечение, на което ще разчитам по време на обучението си.“

На 21.03.2017 г. **получавам съобщение от него, че му е отказана виза**. Казват му да посети посолството лично, за да научи причините за отказа. След като посещава посолството, му е връчен един документ с обяснение срещу негов подпис. Извадка от писмото:

X Отказана виза тип D

Основание за решението: ЗЧРБ⁴⁹, чл. 10, ал. 1, т.17 – „не доказва целта и условията на планирания престой“.

Бележки: Представените документи и изявления, направени от кандидата, не са убедителни, не са изчерпателни и не могат категорично да докажат декларираната цел на престоя. Не е осигурил изчерпателна информация за финансирането на своя престой в България. Миграционен риск.

Заинтересованото лице може да оспорва решението за отказ/анулиране/отмяна на визата, в случай че визата не е отменена по негово желание, по реда на Административно-процесуалния кодекс пред по-горестоящия административен орган или пред съответния административен съд в срок от 14 дни, считано от датата на уведомяването му за отказа/анулирането/отмяната на визата.“

На 24.03.2017 г. Редие ми пише, че е коментирал ситуацията със своя спонсор и са обсъдили **възможността да се възползват от двуседмичния срок за възражение**. В крайна сметка обаче се разколебава. След още един месец ми пише, че би преминал цялата процедура отново и решаваме да започнем всичко отначало – издаване на актуално свидетелство за съдимост, актуален документ за спонсорство, медицинска застраховка и т.н. Междувременно откриваме и по-лесен начин за легализиране на документите му, което няма да изисква да ги изпращаме до Москва – българският консул в Нигерия ни обяснява, че след като са легализирани от Министерство на външните работи на Еритрея, е достатъчно документите да преминат легализация през още две институции в Нигерия - еритрейското и българското посолство.

Междувременно го съветвам за по-голямо спокойствие по отношение на финансовия му документ, да си открие сметка на свое име – без значение дали в Судан или Еритрея.

⁴⁹ Закон за чужденците в Република България

Една от кандидатките от Камерун, която подава документи същата година, също е получила отказ, като за причина е посочен фактът, че представената от нея банкова сметка не е на нейно име (макар че формално погледнато, това не е аргумент за отказ).

Редие ми казва още, че има вероятност да следващите дни да пътува до Южна Африка и ме моли за всеки случай да подготвя документ от името на университета и до посолството на Южна Африка в Судан, където да кандидатства за краткосрочна виза.

След това изгубваме връзка с Редие за няколко месеца. Получавам мейл на 13.02.2018 г., в който ми обяснява, че опцията с Южна Африка не е сработила – от посолството на държавата в Судан са поискали да разполага със собствена банкова сметка като доказателство за финансови средства. Редие ми пише, че му е трудно да се снабди с такава, поради което се е отказал да кандидатства. В същия мейл ме информира с голяма доза съжаление, че е взел крайното решение да спрем с опитите да получи виза за България и да започне обучението си в БРИЕ.

В същия мейл отправя запитване за възстановяване на семестриалната такса, която е заплатил още през 2017 г. Отново срещаме пречка – от финансовия отдел в университета ни обясняват, че тъй като финансовата 2017 година е вече приключила, всички плащания са затворени, така че не е възможно да се възстановяват суми, внесени през предходни години.

Така без успех приключват усилията ни един отличен чуждестранен кандидат-студент да започне обучение в магистърската програма в БРИЕ. По подобен начин отказ получават още 11 кандидат-студенти, които са извървели целия път по процедурата за кандидатстване. От 55 чуждестранни кандидати в магистърската програма са приети един студент от Камерун, един от Грузия и двама от Румъния (държава членка на ЕС). Единственото забавяне за румънците е свързано с процедурата по признаване на предходна образователна степен. Останалите се отказват на различен етап от кандидатстването. На 11-те кандидати, които са получили удостоверения от Министерство на образованието, но им е отказана виза, са им възстановени сумите за семестриалните такси, които са заплатили.

Трябва да се направи уточнението, че през същата година в посолството на България в Нигерия изпратихме общо 13 кандидати от Африка (предимно от Камерун и Нигерия), които подадоха документи за прием в бакалавърската програма *Европеистика и глобалистика* и в магистърската програма *Европеистика и публична администрация* в БРИЕ. От всички кандидати виза получи един-единствен кандидат за магистърската програма от Камерун. Разбира се, трябва да се има предвид, че периодът на тяхното кандидатстване съвпадна с периода на мигрантската криза в Европа, която достигна своя пик през 2015-2016 г. Той доведе до това почти всеки чуждестранен кандидат-студент да бъде разглеждан като потенциален имигрант, което беше посочено от посолството и като един от аргументите за отказ. До степента на нашата осведоменост на база информация от нашите кандидати от Африка, обаче, западните държави, които редовно привличат студенти от този континент, не са ограничавали и възпрепятствали приема на кандидат-студенти.

Цялата процедура, свързана с дейности по прием на Редие Тесфай Хайлу за обучение в БРИЕ, България отне повече от една календарна година. Комуникацията с кандидата е в обем от 176 мейла изходяща и входяща кореспонденция (в тях не влиза комуникацията с останалите, ангажирани в процеса – посолства, студенти на БРИЕ и т.н.). Работата по прием на чуждестранни студенти освен трудоемка, изисква доста детайлно познаване на законовата база, свързана с визовия режим и пребиваването на чужденци, придобиването на висше образование и признаването на образователна степен от чужбина, легализации и преводи на документи. Дори и при добро познаване на българската нормативна уредба, при работа с кандидати от чужбина се натъкваме на практики и прецеденти, за които това познаване не е достатъчно. Търсехме нестандартни решения, но се сблъскахме с липса на гъвкавост от страна на институциите, към които се обърнахме.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предизвикателствата, които срещнахме по време на процедурата по прием на чуждестранен кандидат-студент от държава извън ЕС, могат да се обобщят по следния начин:

➤ **Непригодна нормативна уредба** – към момента на кандидатстване на еритрейския гражданин, *Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени „бакалавър“, „магистър“ и „специалист“* беше с последна актуализация през 2003 г., а *Правилникът за легализациите, преводите и заверките* - с последна актуализация от 1990 г.;

➤ **Централизиран и тромави административни процедури** по легализации, преводи, издаване на визи и прием. Университетите в останалите държави членки на ЕС приемат студенти въз основа на автономни процедури и решения.

➤ **Закрити български посолства в Африка.** Българското влияние чрез предоставяне на висше образование на граждани от африкански страни намалява. Тази политика се очертава като погрешна на фона на нарастващото значение на континента за Европейския съюз.

➤ **Отказ за издаване на виза от страна на български служби за сигурност.** Кандидатите от трети страни се третират като рискови и не се допускат до България. Това генерализиране и етиктиране на чужденците като потенциални престъпници и врагове е наследство от периода преди 1989 г. и е доказателство, че българската система за сигурност остава нереформирана.

Приемът на чуждестранни студенти извън Европейския съюз в програми на английски език е отлична възможност за българските университети. Един от стандартите за качество на глобално ниво за даден университет е наличието на 25 процента студенти и 25 процента преподавателски състав от чужбина. Българските процедури за прием обаче **действат демотивиращо на кандидат-студентите**, повечето от тях се отказват преди цялата процедура да е приключила. Дори в случаите, когато тези усилия завършат с успех и по-голямата част от кандидатите бъдат приети, за тези студенти остават предизвикателства от финансово естество. За чуждестранни студенти липсват стипендии за успех. България изостава в това отношение, за разлика напр. от Унгария, която финансово подпомага обучението на млади хора от Югоизточна Азия.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

Закон за чужденците в Република България <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134455296> [посетен на 23.08.2022 г.]

Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени „бакалавър“, „магистър“ и „специалист“ <https://www.artacademyplovdiv.com/amtii/normativi/Naredba%20za%20pridobivane%20na%20vishe%20obrazovanie.pdf> [посетен на 22.08.2022 г.]

Наредба за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България <https://www.lex.bg/laws/ldoc/-549432831> [посетен на 18.08.2022 г.]

Наредба за държавните изисквания за признаване на придобитото висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища <https://www.lex.bg/laws/ldoc/-549417984> [посетен на 18.08.2022 г.]

Наредбата за условията и реда за издаване на визи и за определяне на визовия режим <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135741591> [посетен на 29.08.2022 г.]

Официална страница на Българо-румънски интеруниверситетски Европа център <http://brie.uni-ruse.bg/en/pages/master-of-european-studies-and-public-administration/application/application-requirements.php> [посетен на 19.08.2022 г.]

Официална страница на Министерство на външните работи на Република България www.mfa.bg [посетен на 15.08.2022 г.]

Правилник за легализациите, заверките и преводите на документи и други книжа <https://www.mfa.bg/upload/553/PZL-01-03-18.pdf> [посетен на 20.08.2022 г.]

Правилник за прилагане на закона за чужденците в Република България <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135738597> [посетен на 13.08.2022 г.]

Процедурни правила за признаване в съответствие с държавните изисквания на придобита в чужбина степен на висше образование или период на обучение, завършени в чуждестранни висши училища, с цел продължаване на обучението в Русенския университет https://local.uni-ruse.bg/docs/word/ndo_29_2022.pdf [посетен на 21.08.2022 г.]

Country Reports <https://www.countryreports.org/country/Eritrea.htm> [посетено на 12.08.2022]

Eritrea – Refugees Country Briefing. Produced by the ENIC-NARIC centres of France, Italy, the Netherlands, Norway and the United Kingdom with the support of the European Commission, April 2017 //

https://www.nokut.no/contentassets/5751a837c39042b08776c0eacf416e41/country_briefing_eritrea_2017.pdf [посетен на 08.08.2020 г.]

Education System of Eritrea: Described and Compared with the Dutch System. NUFFIC: the Dutch organization for internationalization of education www.nuffic.nl [посетен на 03.08.2020 г.]

Kornazheva, M. *Bulgarian-Romanian Interuniversity Europe Center*. //Higher Education Reform Projects in South-Eastern Europe. HRK Commitment 1999-2006. Bonn, 2007. pp 78 – 86, ISBN: 3-938738-35-9

University Rankings: Adi-Keih College of Arts and Social Sciences <https://www.4icu.org/reviews/18642.htm> [посетен на 01.08.2020 г.]

Uni24K: Adi-Keih College of Arts and Social Sciences // <https://university24k.com/en/u/3956> [посетен на 01.08.2020 г.]